

Прагматичні функції плеоназмів у сучасному англомовному медіа-дискурсі

Ю.В. Літкович*

Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна

*Corresponding author. E-mail: litkovych@yandex.ru

Paper received 25.07.15; Accepted for publication 31.07.15.

Анотація. У статті розглядаються плеонастичні словосполучення як засоби конкретизації, експресивності та інтенсифікації мовлення в сучасному англомовному медіа-дискурсі. З'ясовано, що різні прагматичні ефекти залежать від того, яку функціональну роль у реченні виконує плеоназм.

Ключові слова: плеоназм, промісив, менасив, перформатив, вокатив, квеситив

Плеоназм – це усталене словосполучення близьких або синонімічних за значенням слів, побудоване на основі синтаксичного координативного (*each and every*) або субординативного (*drop down*) зв'язку, призначених для уточнення або підсилення значення семантично-стрижневого компонента словосполучення. Прагматичний потенціал газетно-публіцистичного мовлення, що реалізується через функцію впливу, реалізують плеонастичні словосполучення, які увиразнюють мову ЗМІ. А емоційно забарвлена інформація легше проходить бар'єри сприймання аудиторії, краще запам'ятовується та сприймається як зрозумілий і знайомий варіант. Плеонастичні словосполучення знаходимо в текстах медіа, які стосуються політичних, соціально-культурних, фінансово-економічних та екологічних проблем.

Об'єктом дослідження цієї статті є плеоназми, виокремлені в сучасному англомовному медіа-дискурсі. Предметом дослідження є прагматичні функції плеонастичних одиниць. Актуальність обраної теми визначається загальною тенденцією сучасних лінгвістичних студій до дослідження мовних одиниць в антропоцентричному ракурсі, що уможливорює всебічний аналіз плеонастичних словосполучень. Мета роботи полягає у визначенні прагматичних функцій плеоназмів в англомовному медіа-дискурсі. Матеріалом дослідження послуговували американські та британські статті, дібрані з мережі Інтернет.

Вивчення прагматичних функцій у висловленні є важливим елементом дослідження плеонастичних словосполучень сучасного англомовного медіа-дискурсу, оскільки воно дозволяє розширити знання про ці одиниці мови. Основна функція плеонастичних словосполучень визначається прагматичними факторами мовець – слухач – ситуація. Функціональне призначення плеонастичного словосполучення визначаються локалізацією в мікродискурсі, за допомогою якого усувається надлишковість й розкривається значення. Ми виділяємо наступні прагматичні функції плеонастичних словосполучень: промісивну, менасивну, перформативну, вокативну, квеситивну.

Промісивна функція. Основною метою промісивів є прийняття адресантом зобов'язання здійснити / не здійснити деяку дію в інтересах адресата, яке повинно бути для нього бажаним. У семантиці промісиву є дві складові: перша полягає в прийнятті мовцем зобов'язання зробити дещо на користь слухача, друга представляє собою позитивну бенефактивність [3, с. 16]. У промісивній функції плеонастичні словосполучення виражають обіцянку та відносяться своїм змістом до майбутнього. У промісивах автор вислов-

лення виступає гарантом реальності того, що обіцяється, наприклад:

(1) *My stepdad died of lung cancer, and we have a member of the commission who is now battling lung cancer. We're not going to aid and abet the tobacco industry (Los Angeles Times).*

У зазначеному прикладі автор відстоює свою точку зору щодо неприпустимості відкриття у місті бару для куріння кальяну. Свою думку він аргументує тим, що будь-який дим спричиняє захворювання легень, доводячи це на особистому досвіді. Плеонастичне словосполучення *to aid and abet* підкреслює намір мовця ні в якому разі не допомагати тютюновій індустрії розвиватися. У стверджувальних промісивах за допомогою плеонастичних словосполучень виражається зобов'язання здійснити певну дію в інтересах адресата, напр.:

(2) *Indonesia's new President has promised to completely eliminate a corruption campaign as part of a drive to rebuild the country's beleaguered economy and attack poverty (The Age).*

У прикладі (2) новий президент Індонезії обіцяє виборцям викоринити корупцію, відбудувати проблемну економіку країни та побороти бідність. Плеонастичне словосполучення *completely eliminate* підкреслює намір мовця повністю ліквідувати підкупність і продажність громадських і політичних діячів держави. Наведемо ще один приклад для ілюстрації промісиву з емотивним компонентом:

(3) *The solo acts are among the most effective. A female performer Kate swinging from a single rope, leaning out into space with only an arm or leg to connect her; another, blindfolded, shifting her weight from one hand to another then to her feet, wrapping a leg around her neck, her only support a narrow, 60-centimetre-tall stand [...]. "I'm going to fly through the air!", said little Kate describing her future career (The Sydney Morning Herald).*

Тут емоція, надаючи промісиву відтінок щирості, допомагає запевнити, переконати адресата в тому, що обіцянка буде виконана, тобто вона сприятиме реалізації ілюктивної мети висловлення. Плеонастичне словосполучення *fly through the air* у промісивній функції репрезентує емоційний стан адресанта та його почуття.

Таким чином, для досягнення прагматичного ефекту в сучасному англомовному медіа-дискурсі використовуються плеонастичні словосполучення у промісивній функції. У мові газети вони здійснюють вплив на адресата, увиразнюючи мову та підкреслюючи наміри адресанта. Плеонастичні словосполучення у промісивній функції сприяють ефективній реалізації комунікативного наміру мовця.

Менасивна функція. Комунікативна категорія погрози тісно пов'язана з емоціями та характеризується частотністю вияву в міжособистісному спілкуванні, має багатий набір засобів мовленнєвого вираження. Успіх менасиву залежить від умінь мовця майстерно виразити свою агресію щодо комунікативного партнера, вплинути, головним чином, на його емоційну сферу й викликати страх [2, с. 19]. У менасивній функції плеонастичні словосполучення виражають погрози, наприклад:

(4) *ABC radio host Michael Smyth tweeted that the broadcaster's lawyers had sent Woolworths a letter threatening them to cease and desist their campaign on the broadcaster's property (Modern Marketing & Media).*

У наведеному прикладі (4) адресант повідомляє про нечесну рекламну кампанію роздрібного торговця Вулворс. Власник ABC радіо Майкл Сміт, який співпрацює із зазначеною компанією, направив лист із обіцянкою припинити вести нечесну гру по відношенню до клієнтів. Плеонастичне словосполучення *to cease and desist* фокусує увагу читача на необхідності негайного припинення шахрайської рекламної кампанії. Для ілюстрації менасивної функції плеонастичних словосполучень наведемо ще один приклад:

(5) *Bart Mead menaces decks, extensions, carpets, window treatments, hot-water systems, airconditioning, furniture and pools can depreciate in value in old and new properties (The Age).*

Адресант, вживаючи плеонастичне словосполучення *depreciate in value*, попереджає адресата про те, що певні матеріальні предмети знецінюються з часом. У медіа-дискурсі плеонастичні словосполучення в менасивній функції характеризуються категоричністю, цілеспрямованістю й високим рівнем експресивності, напр.:

(6) *Swiss police threatened to extradite back to the US Oscar-winning director Roman Polanski for having sex with a 13-year old girl (The Guardian).*

Тут плеонастичне словосполучення *extradite back* у менасивній функції звертає увагу адресата на погрозу провести екстрадицію Романа Полански у США через звинувачення в розбещенні неповнолітніх. Вживання плеонастичних словосполучень у менасивній функції виникає в конфліктній ситуації.

Таким чином, як засіб комунікативного впливу менасив спрямований на зміну діяльній чи емоційній сфері адресата через апеляцію до почуття страху чи побоювання. Плеонастичні словосполучення в менасивній функції є регуляторами дії та створюють менасивно-комунікативний простір емоційного впливу на адресата.

Перформативна функція. Перформатив входить до контексту життєвих подій, створюючи соціальну, комунікативну або міжособистісну ситуацію, яка призводить до певних наслідків [1, с. 372]. У перформативній функції плеонастичні словосполучення використовуються для номінації здійснення дії: подяки, призначення, звинувачення, відкриття засідання, оголошення вироку, проголошення чоловіком та дружиною, наприклад:

(7) *I add bonus for everybody as a Christmas gift (The Age).*

У наведеному прикладі (7) начальник призначає кожному премію перед Різдвом. Плеонастичне слово-

сполучення *add bonus* використовується в перформативній функції, оскільки його проголошення є дією, перлокутивний ефект якого полягає в отриманні бонуса. Однією з притаманних особливостей плеонастичних висловлень є здатність виражати певну перформативну функцію, наприклад:

(8) *I cease and desist my election campaign (The Age).*

Плеонастичне словосполучення *cease and desist* у перформативній функції називає й одночасно здійснює дію припинення виборчої гонки кандидатом у президенти та виступає показником ілюкутивної сили висловлення. Перформативна функція плеонастичного висловлення виявляється як результат конкретної комунікативної дії, спрямованої на зміну взаємин, що склалися між комунікантами. Наведемо ще один приклад:

(9) *I indict on charge Darren Wilson in the killing of 18-year-old Michael Brown, an unarmed black man (Los Angeles Times).*

У прикладі (9) йдеться про Дарена Вільсона, який вбив 18-річного незброєного афро-американця Майкла Брауна. Використовуючи плеонастичне словосполучення *indict on charge*, суддя проголошує полісмена Вільсона винним у вбивстві. Для ілюстрації перформативної функції плеонастичного висловлення наведемо наступний приклад:

(10) *I introduce for the first time a powerful security service in Windows VISTA (The New York Times).*

Тут плеонастичне словосполучення *introduce for the first time* є перформативом, адже його проголошення є дією, перлокутивний ефект якого полягає у представленні нової системи безпеки для Windows VISTA. Плеоназми в перформативній функції реалізують загальну ілюкутивну мету: змінити стан речей у світі.

Тому, перформативне плеонастичне висловлення служить засобом реалізації перформативного мовленнєвого акту – мовленнєвої взаємодії комунікантів, яка здійснюється відповідно до прийнятих у певному суспільстві принципів і правил мовленнєвої поведінки для досягнення необхідних перлокутивних цілей мовця. Найсуттєвішою характеристикою перформативу є наявність перформативного дієслова у формі 1-ї особи однини, теперішнього часу, активного стану, дійсного способу.

Вокативна функція. Особливе значення при формуванні фокусу уваги набуває звертання, основною функцією якого є привернення уваги з метою створення або підтримання контакту [5, с. 11]. Звернення сприяє швидшому встановленню контакту між комунікантами, так як підсилює концентрацію уваги адресата, настроює його на сприйняття інформації та виключає можливість виникнення комунікативних невдач, які спричинені відсутністю чітких сигналів привернення уваги. Плеонастичні словосполучення у вокативній функції використовуються адресантом з метою досягнення певного прагматичного ефекту. Проілюструємо це наступним прикладом:

(11) *I thank you, my respected and admired professor, for your wisdom, support, encouragement, and the countless hours you have dedicated to my project [...] (Los Angeles Times).*

У вищенаведеному прикладі автор, звертаючись до професора, дякує йому за допомогу в написанні книги. Плеонастичне словосполучення *respected and ad-*

mired як означення до імені в вокативній функції використовується для шанобливого звернення до поважної людини. Наведемо ще один приклад, де плеонастичне словосполучення у вокативній функції використовується з метою емоційного впливу на адресата:

(12) *Hello, an anonymous stranger, we have recognized you [...]. The Bush administration lawyer who gave legal cover to enhanced interrogation methods says he's happy teaching at Boalt Hall School of Law, despite calls for his ouster and protests by liberal groups (Los Angeles Times).*

Фокус уваги в цьому прикладі (12) виражений за допомогою плеонастичного словосполучення звернення *anonymous stranger*. Адресант іронічно висміює колишнього дискредитованого юриста з адміністрації президента Буша, який не зважаючи на протести громадськості, викладає право в юридичному університеті. У сучасному англомовному медіа-дискурсі знаходимо приклади плеонастичних словосполучень у вокативній функції, які виражають різного роду реакції адресанта на конкретні негативні події, напр.:

(13) *[...] couple who decided to set sail across the South Pacific in a 36-foot boat from Mexico with their 1-year-old and 3-year-old daughters in tow. Charlotte and Eric Kaufman have been under virtual attack in social media for endangering their children on a risky adventure and then causing the U.S. government to spend who knows how much to pluck them out of the ocean 900 or so miles off the coast of Mexico [...]. "You, stupid boneheads, think about the children" said one policeman (Los Angeles Times).*

Тут плеонастичне словосполучення *stupid boneheads* використовується адресантом у вокативній функції з метою негативного емоційного звернення до батьків, які вирішили перепливти Тихий океан на невеликому човні разом зі своїми маленькими дітьми. Емоційний

плеоназм-звернення у наведеному прикладі не обмежується лише маркуванням найбільш важливої частини повідомлення, він характеризує й суб'єктивне відношення адресанта до події, що відбулася.

Квеситивна функція. У квеситивній функції плеонастичні словосполучення використовуються для запиту інформації. Квеситив фокусує увагу мовців на тому, що адресат не володіє певною інформацією і створює психологічне напруження в комунікації, яке знімається відповіддю на питання, напр.:

(14) *Who the person speaks so? (Los Angeles Times).*

У наведеному прикладі увага читача фокусується на запиті інформації про те, хто це говорить. Плеонастичне словосполучення *who the person* використовується в квеситивній функції для підкреслення того, що це говорить якась людина.

Таким чином, питальні речення мають складну семантичну структуру, яка містить дві складові: запит про компетентність, тобто запит наявності у адресата інформації про певну ситуацію та предмет запиту [4, с. 13]. Плеонастичні словосполучення, які використовуються у квеситивній функції фокусують увагу адресата на запиті інформації.

Отже, плеоназми в будь-якій прагматичній функції є одним із засобів, які беруть участь у породженні емоційної тональності висловлення. Використання плеонастичних словосполучень у сучасному англомовному медіа-дискурсі – один із прийомів інтенсифікації впливу дискурсу на адресата. Вони сприяють формуванню тієї мікроситуації в дискурсі, яка включає все різноманіття засобів впливу. Таким чином, плеонастичні словосполучення поліфункціональні за своєю природою: вони використовуються як засіб фокусування уваги адресата, так і як засіб впливу на читача, власне покликані виконувати апелятивну та симптоматичну функції.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Большой энциклопедический словарь / Отв. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
- [2] Войцехівська Н. К. Засоби вираження погрози в українському конфліктному діалогічному дискурсі / Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – № 30. – К., 2014 – С. 17-29.
- [3] Колоколова Н. М. Женский речевой акт обещания в русском и французском языках: монография / Н. М. Колоколова. – Астрахань: Астраханский государственный университет, Издательский дом «Астраханский университет», 2011. – 125 с.
- [4] Почепцов О. Г. Семантика и прагматика вопросительного предложения (На материале современного английского языка): Дис. ... канд. филол. наук. – К., 1979. – 173 с.
- [5] Рыжова Л.П. Обращение как компонент коммуникативного акта: дисс. ... канд. филол. наук / Л.П. Рыжова. – Калинин, 1982. – 148 с.

REFERENCES

- [1] Great encyclopedic dictionary / Editor V.N. Yartseva. – M.: Great Russian Encyclopedia, 1998. – 685 p.
- [2] Voitsekhivska, N.K. Means of expressing threat in Ukrainian conflict dialogical discourse / Humanitarian education in technical institutions of higher education. – № 30. – K., 2014 – P. 17-29.
- [3] Kolokolova, N.M. Female speech act promises in Russian and French: monography / N.M. Kolokolova. – Astrahan: Astrahan state university, Publishing house "Astrakhan University", 2011. – 125 p.
- [4] Pocheptsov, O.G. The semantics and pragmatics of interrogative sentence (On the material of of modern English language): Dissertation. – K., 1979. – 173 p.
- [5] Ryzhova, L.P. Appeal as a component of the communicative act: Dissertation / L.P. Ryzhova. – Kalinin, 1982. – 148 p.

Pragmatic functions of pleonasm in modern English media discourse

Y.V. Litkovych

Abstract. This article focuses on pleonastic phrases as a means of speech specification, expressiveness and intensification in modern English media discourse. It has been proved that various pragmatic effects depend on the pragmatic functions of pleonasm in modern English media discourse.

Keywords: *pleonasm, menasyv, performatyv, vokativ, kvesytyv*